

9. A VÁROSOK BELSŐ SZERKEZETE ÉS ÉLETJELENSÉGEI

A városok belső térbeli tagolódása az egyes funkciók elhelyezkedése nagyfokú kontinuitást mutatott a történelem során. Az ókori görög városok központját jelentő agora, lényegében rokonítható a feudális város piacterével, s funkcióit tekintve sokban hasonlatos napjaink nagyvárosának sétálóutcáihoz. A városok működését és irányítását végző közhivatalok és a magasabb üzleti tevékenységek színtere ma éppúgy a városok szívében helyezkedik el, mint ezer évvel ezelőtt. Nem véletlen, hogy ez a térben és időben egyaránt kivehető belső szabályszerűség már régóta foglalkoztatja a településföldrajz művelőit. Az alábbiakban a városok belső funkcionális és társadalmi tagozódásának főbb szabályszerűségeit ismertetjük, majd napjaink legjellemzőbb városi társadalmi folyamatait mutatjuk be.

9.1 A VÁROSOK FUNKCIONÁLIS TÉRSZERKEZETÉNEK TÖRTÉNELMI HÁTTERE

Minden település lakó- és munkahelyek térbeli együttese. A lakó- és munkahelyek azonban nem valamiféle szabálytalan halmazt képeznek a településen belül, hanem meghatározott **térbeli rendet** vesznek fel. Különösen érvényes ez a városokra, ahol sokféle funkció és nagy számú népesség tömörült össze. Az európai városok többsége hosszú évszázados, esetenként évezredes történelmi fejlődésen ment keresztül, a város területéhez ezalatt mind újabb és újabb negyedek adódtak hozzá. A városok központját a középkori városmag alkotja, ma ez az igazgatás, az üzleti élet és a turizmus működésének fő területe. A középkori magot a meginduló ipari fejlődés során, döntően a 19. században emelt lakónegyedek szegélyezik, majd ezen kívül található az ipar és a közlekedés (pályaudvarok stb.) összefüggő intéz területei. Végül az európai városok peremét a 20. században kiépült kertvárosok, esetenként lakótelepek szegélyezik, amelyek közigazgatásilag egybe is olvadhattak a várossal.

Ez az elrendeződés lényegében a legröbbs európai nagyvárosnál jól kivehető és hosszú történelmi fejlődés eredményeként állt elő. Ezzel szemben más kontinensek városainál, ahol a városfejlődés időben megkészt (pl. fejlődő országok nagyvárosai),

vagy túl viharos és kevésbé szabályozott volt (pl. Észak-Amerika, Ausztrália), esetleg a vallásból, kultúrából fakadó tényezők befolyásolták a fejlődését (pl. iszlám városok) a városok szerkezete ettől számottevően eltér.

Az európai városokban általában négy funkcionális övezet megléte mutatható ki. Legbelül található az **első munkahelyöv**, másnéven city. A **city** vagy **CBD** (*Central Business District* – Központi Üzleti Negyed) lakófunkciója csökevényes, elsősorban a munkahelyek magas koncentrációja jellemzi. A nappali és éjszakai népesség között tetemes a különbség, főként az **irányítás** (pl. kormányzati-politikai funkció, üzleti cégek központi irodái) és **kis térigényű szolgáltatás** (minőségi kiskereskedelem, bankok, tőzsde stb.) központja. Épületállományára a történelmi műemlékek, reprezentatív középületek magas aránya jellemző. Főként ide koncentrálódik napjainkban a turizmus, itt találhatóak a szállodák, éttermek, múzeumok, színházak többsége is.

A belső munkahelyövet az **első lakóhelyöv** fogja körül. Intézményi funkciókkal alig rendelkezik, domináns a lakófunkció. Az épületállomány régi, döntően a 19. század második felében emelet **bérházakból áll**, melyek akkor épültek, amikor a modern urbanizáció az adott várost elérte. Az első lakóhelyöv city-hez közelebbi részében általában jobb minőségű (nagyobb, komfortosabb stb.) lakások épültek, az itt lakók többsége az első munkahelyövébe járt dolgozni (tisztviselők, hivatalnokok, üzletemberek). Ezzel szemben a lakóöv külső részein már elsősorban az ipari munkásság bérkaszárnyai kaptak helyet, akiknek munkahelye attól kifelé a második munkahelyi övben található. Ez az övezet koránál, az épületállomány minőségénél fogva különösen ki van téve az építészeti és társadalmi leromlásnak, másnéven **slumosodásnak**.

Az első lakóhely övet kívülről a **második munkahelyöv** fogja körül. Ide települtek a nagy térigényű funkciók, azonbelül is az ipar, a szállítás (pl. pályudvarok, kikötők) és raktározás, de olyan nagy térigényű szolgáltatások is, mint a sportpályák, a lakatanyák, a temetők. Ez az övezet az ipari forradalom során gyorsan modernizálódó város peremi része, amit a mezőgazdasági területektől vesz el. Beépítésére a heterogén épületállomány, a rendezetlenség a jellemző. Kisebb zárványokban lakónegyedek is becékelődnek, melyek kivétel nélkül az ipari munkásság, a szegények hajléka.

Végül a város peremén az idők folyamán kialakult egy **második lakóhelyöv** is, amit lazább beépítés, kertes családi házak, esetleg villák jellemeznek. Az övezet fejlődése különösen az elővárosi növekedés megindulása, az ingázás feltételeinek megteremtése után (20. század elején) gyorsult fel. A korábban mezőgazdaságból élő települések gyors növekedésnek indulnak, egyre inkább alvótelepülésekké válnak. Az övezet egy idő után közigazgatásilag is a város részévé válhat. A lakásépítkezések tömegessé válásával a II. világháború után ide épülnek be a lakótelepek.

Az ismertetett elrendeződés, szabályos koncentrikus formában ritkán fordul elő. Módosíthatja például a domborzat, a vízrajz. Ezt figyelhetjük meg Budapest eseté-

ben is, ahol a négy övezet inkább csak a sík pesti oldalra jellemző, a budai oldalon a munkahelyek a völgyekbe, a lakóhelyek a hegyvidékre települtek. De módosítólag hathat az elrendeződésre a várostervezés is, amely egyebek között új city-t jelölhet ki a várostesten belül (pl. Párizs La Défense negyede), kitelepítheti az ipart a városon kívülre, vagy előre kijelölt bolygóvárosokba terelheti az elővárosi fejlődést stb.

A városok belső funkcionális elrendeződése mellett meghatározható a népesség **társadalmi státusz** szerinti elkülönülése is az egyes övezetekben. E tekintetben lényeges eltérés mutatkozik az európai és észak-amerikai városok között. A felsőbb rétegek lakóhelye az európai városokban hagyományosan a város központjában volt, majd innen kifelé haladva fokozatosan csökkent. Az amerikai városokban ezzel szemben a magasabb státuszú csoportok mindig a város peremi részein, az újonnan épült villanegyedekben telepedtek le, a város belső részeinek státusza ehhez képest alacsonyabb volt. Az európai városok kifelé lejtő státuszgörbéje máig fennmaradt még ha időközben, jórészt a belső lakónegyedek leromlása és a tehetősebb népesség fokozatos dekoncentrációja (belső-szuburbanizáció) révén az európai városok peremi része is felértékelődött.

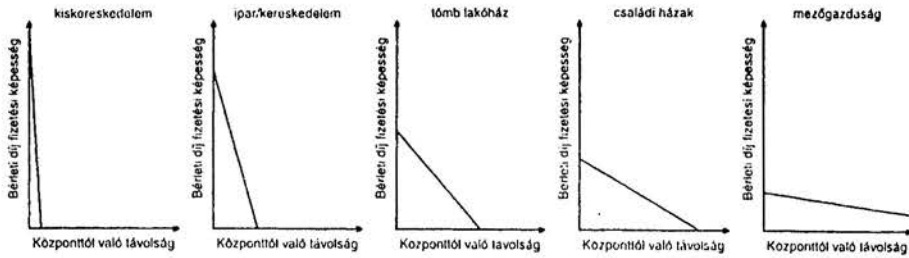
9.2 A TELEKÁRAK SZEREPE

A VÁROSOK BELSŐ FUNKCIONÁLIS RENDJÉBEN

A telekárak térbeli rendező ereje csak a szabad ingatlanpiaccal rendelkező városokban érvényesülhet, ezért pl. az államszocialista időkben a mi városainkban sem működött. Hatása abban nyilvánul meg, hogy a különböző **funkciók** (lakás, iroda, kereskedelem, ipar stb.) **között verseny** indul meg a hasznosítható, s csak korlátozott számban rendelkezésre álló városi telkek iránt.

Ez a verseny különösen a városközpontokban válik kiélezetté, ahol csak kevés szabad telek áll rendelkezésre, ugyanakkor legnagyobb a **potenciális haszon**. A különböző funkciók egységnyi területen (1 m^2) eltérő nagyságú hasznot képesek termelni. A haszon mértéke azonban minden egyes funkció esetében a városközpontban a legnagyobb, ugyanis itt a legnagyobb a forgalom, legtöbb az ügyfél. A város központjától kifelé haladva **lineárisan csökken** a gazdasági tevékenységek egységnyi területre jutó jövedelemtermelő képessége, sőt egy adott távolságon túl már nem is hoznak hasznot. Ez az általános tendencia (a peremek felé csökkenő haszon) azonban a különböző tevékenységek esetében **eltérő mértékű**, tehát a központtól távolodva a mérhető haszon görbéje a különböző funkciók esetében eltérő futású (34. ábra).

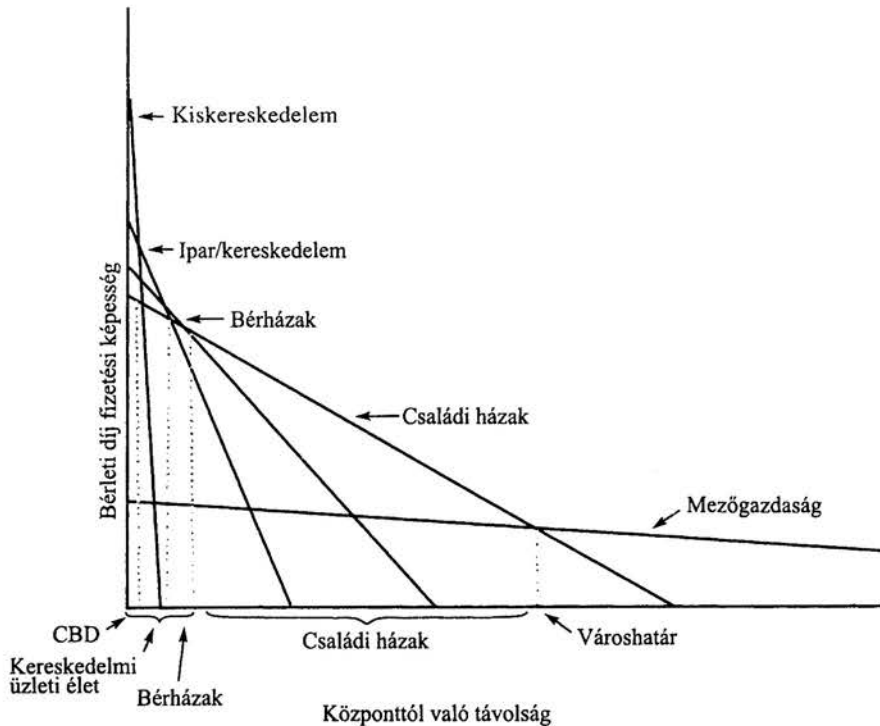
A funkciók konkurenciája révén a **városi telekárak** emelkednek, mégpedig a kereslet-kínálat szabályai szertint. A város egy adott pontján éppen a telkek iránti fizetőképes kereslet nagysága határozza meg, hogy azon a ponton mekkorák a telekárak.

34. ÁBRA: Az egyes városi funkciók haszongörbéi

Márpedig a versenyben az a funkció győz, és az a tevékenység képes megtelepedni, amelyik a legtöbb hasznot tudja megtermelni az adott területen (35. ábra). A kevésbé fizetőképes funkciók fokozatosan kiszorulnak a város peremei felé, pl. az irodai funkció kiszorítja a lakófunkciót (lásd napjainkban Budapesten). Így a különböző funkciók haszongörbéi együttesen határozzák meg a hasznosítás (beépítés stb.) jellegét.

A telekár görbe futását a kereslet-kínálat törvényszerűsége mellett még más egyéb tényezők is befolyásolhatják. Hatással van a város telekár görbéjére a **közlekedési**

35. ÁBRA: A városi területhasználat modellje

rendszer, ami állandóan változik, fejlődésben van. Egy új metróvonal, villamosvagy elővárosi vasútvonal megnyitása, a jobb elérhetőség érezhetően megnöveli a keresletet az adott terület iránt, s ennek révén gyors ütemben nőnek a telekárak. Lényegében ennek lehettünk tanúi Újpesten a 3-as metró új vonalának átadása, 1990 után is. Fontos, az utóbbi évtizedben egyre felértékelődő tényezővé vált a **természeti környezet minősége és állapota**. Ugyanolyan elérhetőségi mutatók mellett a szebb, több zöldet, tisztább levegőt nyújtó városrészek telekárjai kimutathatóan magasabbak, mint a zsúfolt, szennyezettebb városrészeké. Ezt sok esetben a domborzati viszonyok függvénye, mint a főváros, azonbelül Buda és Pest esete is példázza. A **lakónegyed imázsa** (hírképe) ugyancsak hatással van a telekárakra. A rossz hírnév, ami fakadhat a magas kriminalitásból, vagy egyszerűen csak az épített környezet monotóniájából (lakótelepek), esetleg a helyi társadalom alacsony státuszából negatívan hat a városrész ingatlanjainak áraira. Végül a **helyi politika** is hatással lehet a telekárakra, a régi városrészek revitalizációja, rehabilitációja révén az érintett területek népessége kicserélődik, imázsa javul, ami pozitív hatást gyakorol a telekárak szintjére. A városperemi részeken az önkormányzat saját hatáskörében szabad építési telkek tömegét dobhatja piacra, s ezzel lefelé nyomja a telekárakat, ugyanakkor ennek az ellenkezője is előfordulhat, korlátozza új telkek kialakítását (pl. telekfelosztás) amivel magasra srófolja a meglévő telkek árát.

Végül megjegyzendő, hogy nem minden funkció száll be közvetlenül a telkek és ingatlanok megszerzésére irányuló versenybe. Az **állam** (központi és helyi) a piac megkerülésével jelöli ki saját telephelyét egy városban belül (pl. parlament, minisztériumok, városháza, országos vagy regionális hivatalok stb.), s ugyanezt teszi a felügyelete alá tartozó, közvetlen profitot nem termelő, nem anyagi szolgáltatások intézményeivel is (pl. iskolák, könyvtárak, kórházak).

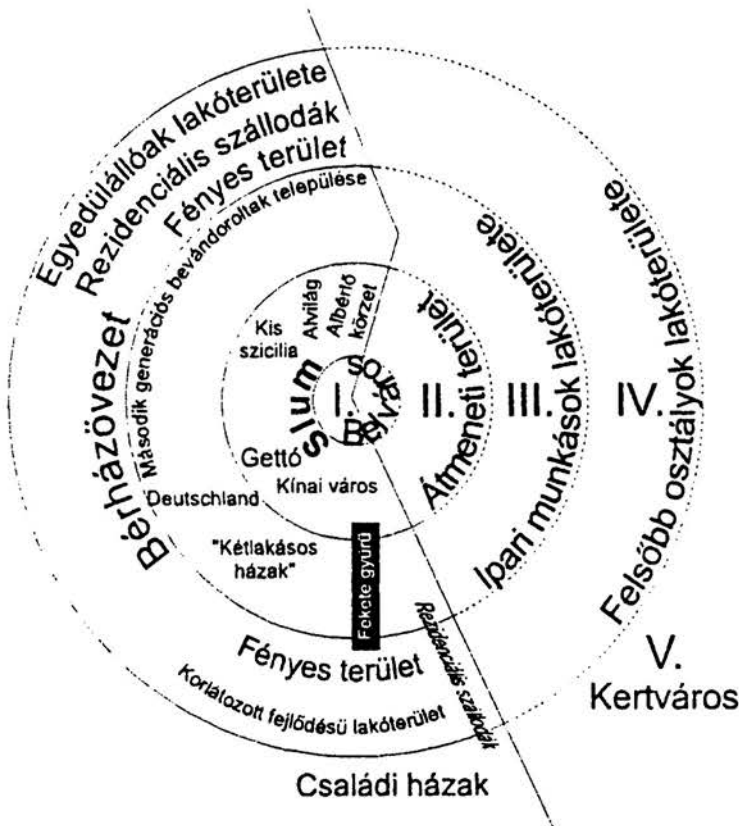
9.3 VÁROSÖKOLÓGIAI MODELLEK

Amerikai városszociológián belül a két világháború között indult útjára a szociál-ökológiai irányzat. Az elnevezés onnan ered, hogy képviselői előszeretettel alkalmazták a 20. század elején a biológián belül virágzó „ökológia” kutatási módszereit és fogalomtárát (pl. invázió, szegregáció, szukcesszió) a városi társadalmi folyamatokra. A **szociálökológia** követői figyeltek fel arra, hogy a nagyfokú tarkaság ellenére az amerikai városokban szigorú belső térbeli rend uralkodik. Jószerivel valamennyi nagyvárosban, ugyanazok a negyedek és funkcionális övezetek alakultak ki mindenféle tervezés, tudatos beavatkozás nélkül. Mivel az irányzat első képviselői a chicagói egyetem szociológusai közül kerültek ki, ezért „**chicagói iskola**” néven is ismert. A szociálökológia képviselői 1925 és 1945 között 3 önálló városökológiai modellt dol-

goztak ki, amelyekben modellszerűen megfogalmazták a korabeli nagyvárosok szerkezetében fellelhető térbeli szabályszerűségeket. Konkrét vizsgálataik az amerikai városokra vonatkoztak, ugyanakkor jelentős lökést adtak más világrészek városainak belső társadalmi és funkcionális vizsgálatához, valamint a városföldrajz és a szociálgeográfia további fejlődéséhez is.

9.3.1 Burgess és Park koncentrikus modellje (1925)

A modell alapját Chicago képezte, amelynek egyetemén tevékenykedett a modell két szerzője **E. W. Burgess** és **R.E. Park**. Chicago a 19. század végétől nagyszámú bevándorlót fogadott, az ideérkező különböző nemzetiségek a városon belül mind etnikai, mind társadalmi szempontból meglehetősen erősen elkülönültek (szegregálódtak) egymástól. A modell értelmében a várost **koncentrikus övezetekre** lehet osztani (36. ábra).

36. ÁBRA: A Burgess-Park modell

A központban a **CBD** (Central Business District) található, amelynek neve a modellben **Loop** (jelentése: hurok, kanyar). Ez Chicago belvárosának a magasvasutak hurokvágánya által körülhatárolt központi része. Ide koncentrálódik a szolgáltató szektor zöme, felhőkarcoló irodaházak, áruházak, szállodák, színházak, múzeumok stb. formájában. A city-t kívülről egy **átmeneti övezet** követi, ami erős leromlásnak indult. Ez volt a 19. század második felében a város ipari övezete. Belső gyűrűjében továbbra is gyárak sorakoznak, külső részén pedig alacsony színvonalú lakónegyedek, slumosodó lakóöv húzódik. A szerzők modelljükben „Kis Szicília”, „Alvilág”, „Gettó”, „Kínai város” névvel illeték ezt az övezetet, utalva a városrész etnikai tarkaságára és alacsony társadalmi státuszára.

A harmadik övezetet az **ipari munkásság lakóöve** képezi, kisebb bérházakkal, s már valamivel jobb épületállaggal. Az épületek zöme a 19. század végén épült, általánosan elterjedt a kétlakásos bérház, amelynek földszintjén a tulajdonos lakott, az emeleten pedig a bérlő. Ezt követi kifelé a **felsőbb osztályok lakóterülete**, az ún. „fényes terület”, túlnyomóan középosztálybeli családokkal. Egyszerűbb üzletemberek, diplomások, hivatalnokok, kereskedelmi ügynökök tipikus lakónegyede ez. A beépítést vegyesen családi- és társasházak jellemzik. Végül legkívül található az ötödik övezet az **ingázótelepülések**, alvárosok, vagy elővárosok öve. Ennek kiterjedése az 1920-as évek közepén még korlátozott, később azonban a szuburbanizáció fő irányát képezi, s hatalmasra duzzadó kertvárosok övezete lesz.

A felsorolt öt övezeten kívül Burgess később még két kiegészítő övezetet is leírt, amelyek már nem kapcsolódnak közvetlenül a városhoz, ez a 6. **mezőgazdasági övezet** (ti. ellátóöv) s legkívül 7. a „**metropolis hátsországa**” (ti. vonzaskörzete).

A modellből egyben az is kivehető, hogy belülről az átmeneti övezettől kifelé haladva egyre növekszik a társadalmi státusz, s emellett a város expanziója során minden egyes övezet a hozzá kifelé legközelebb eső övezet elfoglalására törekszik. Ezt a folyamatot növényökológiában használt fogalom analógiájára **szukcesszió**nak nevezték el.

9.3.2 Hoyt szektorális modellje (1939)

Már Burgess is felhívta 1929-ben a figyelmet arra, hogy a gazdagabb lakónegyedek helyi üzleti központjai bolygókként veszik körül a CBD-t. A kiskereskedelem ilyen irányú fejlődését az váltotta ki, hogy a kertvárosok népessége az 1920-as évek végétől erősen megnövekedett, ami számottevő keresletet gerjesztett a periférián. Ezzel egyidőben a városközpont lakossága és az ott élők jövedelemszintje rohamosan csökkent. Ezt a dekoncentrált fejlődést később az irodai funkcióra is megfigyelték, az új irodaházak építése az amerikai városokban a két világháború között részben kitolódott a CBD-ből a városperemre.

Homer Hoyt (1939) Burgessék belülről táguló koncentrikus városmodelljéből indult ki és egy vizsgálatsorozatot végzett 64 amerikai városon 1900 és 1936 között. Három időpontra (1900, 1915 és 1936) azt vizsgálta, hogy a kutatott városok mely részein élnek a felsőbb rétegek, az úri középosztály tagjai. A **magas státuszú lakónegyedek** lehatárolására a lakbérek szintjét vette alapul. A városok térképén a három időpontra feltüntette a legmagasabb lakbérek területét. Empirikus vizsgálatai során ráébredt, hogy:

- ✦ a magas státuszú népesség lakónegyedei nem koncentrikus övenként, hanem **szektorálisan** helyezkednek el;
- ✦ ezek a szektorok az idő folyamán egyre kijebb, **a városok pereme felé** tolnak el.

Hoyt később vizsgálatait kiterjesztette más funkciókra (ipar, kereskedelem) is és a városon belül funkcionálisan közel homogén területeket, ún. **szektorokat** határolt le. Azt mondta, hogy a fejlődés és térbeli expanzió során, a városok testében több, funkcionálisan erősen specializálódott szektor jön létre, ilyen szektorális elrendeződést vesz fel az ipar, az irodai funkció, a vasúti közlekedés és raktározás, a különböző társadalmi csoportok és etnikumok lakónegyedei stb. A magas státuszúak lakónegyedeinek a városperemek felé történő eltolódásával pedig a két világháború között meginduló szuburbanizációt sikerült kimutatnia.

9.3.3 Harris és Ullman többmagvú modellje (1945)

C. D. Harris és **E. L. Ullmann** elméletének középpontjában az a hipotézis állt, hogy a város térbeli növekedésével párhuzamosan egyre több **funkcionálisan specializálódott magterület** alakul ki. Így a városon belül lesz közigazgatási centrum, bevásárlónegyed, iparnegyed, kikötői negyed stb. Ezáltal a város több mag körül kezd el növekedni (jó példa erre a modellre Budapesten az alcentrumok rendszere). Tehát a Burgess-Park modellel ellentétben nem a különböző társadalmi csoportok térbeli szegregációja, hanem a **munkahelyek** térbeli differenciálódása az, ami Harris és Ullmann szerint a városok belső szerkezetét végső soron meghatározza.

A városökológiai modelleket már megjelenésük pillanatától kezdve heves kritika érte, elsősorban az általános érvényüket vonták kétségbe. Ellentmond például a Burgess-Park modellnek, hogy mind az európai, mind a latin-amerikai városokban a népesség társadalmi státusza a városközpontból kifelé haladva csökken. Ugyancsak gyenge pontja mindhárom modellnek, hogy nem vesz tudomást a harmadik dimenzióról, vagyis a városok vertikális differenciálódásáról, pedig az amerikai városok központjában a magas beépítés jóvoltából a horizontális elrendeződéshez hasonlóan

a különböző hasznosítási formák vertikális tagolódása is tetten érhető. Fontos üzenete azonban a klasszikus városökológiai modelleknek, hogy rávilágítottak a modern nagyvárosokban uralkodó látszólagos össze-visszaság ellenére szigorú térbeli rend uralkodik. A modellek időtállóságát jól mutatja, hogy Budapest mai ökológiai szerkezetében a koncentrikus övezetek, a szektorok és funkcionális magok egyaránt jól kimutathatóak.

9.4 A VÁROSI NÉPESSÉG SZEGREGÁCIÓJA

A feudális városon belül az egyén lakóhelye foglalkozása (céhek, klérus, világi hatalom stb.) és etnikai-vallási hovatartozása (keresztények, zsidók stb.) szerint szigorúan meg volt szabva. Ezzel szemben a kapitalizmus kitermelte modern városban az egyének lakóhelyének előírtsága megszűnt, a népesség etnikai, foglalkozási kötöttségektől mentesen, látszólag szabálytalanul szóródott a térben. Nem véletlenül jellemezte **Max Weber** (1864–1920) német szociológus a modern nagyvárost „az egyének laza homokkupaca”-ként.

Ugyanakkor a látszólagos szabadság ellenére a 19. század derekán már az is nyilvánvalóvá vált, hogy a modern nagyváros társadalmi térbelileg erősen szegregált, az egyes társadalmi (és etnikai) csoportok a városon belül külön-külön, jól lehatárolható lakónegyedekbe húzódnak (lásd F. Engels: *A munkásosztály helyzete Angliában* c. 1845-ben megjelent műve). A modern és rendszeres statisztikai adatfelvételezések (népszámlálások) elterjedésével lehetőség nyílt a **társadalmi szegregáció** matematikai-statisztikai mérésére. Erre döntően két módszer áll rendelkezésünkre.

A **disszimilitási index** segítségével két társadalmi (foglalkozási, etnikai stb.) csoport földrajzi „távolságát”, azaz a megoszlásukban fellelhető különbséget határozhatjuk meg. Ez a gyakorlatban a következő módon számolható ki: 1. megállapítjuk, hogy az egyes városrészekben (kerületek, városrendezési körzetek, népszámlálási körzetek stb.) a két társadalmi csoportnak önmagához viszonyítva hány százaléka lakik; 2. a két társadalmi csoport területegységenkénti arányait kivonjuk egymásból, majd 3. a különbséget összegezzük és elosztjuk 2-vel. Képlettel kifejezve:

$$D = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n (x_i - y_i)$$

Ahol x_i jelenti **A** társadalmi csoport részarányát i területegységen, y_i pedig **B** társadalmi csoport részaránya ugyanott, míg n a területegységek száma. Példaként az alábbi táblázatban feltüntetett **A** és **B** társadalmi csoport disszimilitási indexe 20% (azaz 40/2%) (17. táblázat). Ez azt jelenti, hogy az **A** társadalmi csoportba tartozók 20 százalékának kellene más területre költöznie ahhoz, hogy az **A** és **B** társadalmi csoport

megoszlása azonos legyen (0 disszimilitás). 100% disszimilitás esetén a két csoport a térben nem keveredik („abszolút” szegregáció).

17. TÁBLÁZAT: Két hipotetikus társadalmi csoport disszimilitása

Terület	A	B	Különbség
1	10%	15%	5%
2	20%	15%	5%
3	30%	25%	15%
4	40%	45%	15%
Összesen	100%	100%	40%

A **szegregációs index** egy adott társadalmi (foglalkozási, etnikai stb.) csoportnak az összes többihez viszonyított elkülönülését adja meg. A szegregációs index esetében először 1. kiszámoljuk az adott társadalmi csoport és az összes népesség disszimilitási indexét, majd 2. a disszimilitási értéket elosztjuk a csoport és az össznépesség 1-ből kivont hányadosával. Képlettel kifejezve:

$$S = \frac{D_s}{1 - \frac{\sum x_{ai}}{\sum x_{ni}}}$$

A nagyvárosok népessége igen gyakran különül el, szegregálódik etnikai, (rasszbeli, nyelvi, vallási stb.) különbségek mentén. Ha ez a folyamat extrém mértéket ölt, **gettósodásról** beszélünk. A faji-etnikai alapon kialakuló, erősen szegregált, önálló szubkultúrával rendelkező és alacsony státuszú negyedeket hívjuk **gettónak**. A gettó szó eredetileg a középkori olasz városok fallal körülvett zsidónegyedének megjelölésére szolgált, s a 20. század amerikai városfejlődése (a feketék „gettói”) kapcsán kapott új értelmezést.

A gettó kialakulása döntően a **munkaerőpiac** és **lakáspiac** működési mechanizmusán alapuló öngerjesztő folyamat, amelynek kezdeti lépcsőfokát az adott etnikai csoport hátrányos munkaerőpiaci helyzete jelenti. Ez a hátrányos helyzet részint az alacsonyabb képzettségi szintből, másrészt a többségitől eltérő munkakultúrából és a munkaadók diszkriminációjából adódik. Mindezek következményeként az etnikai csoport tagjai kevés jövedelemmel rendelkeznek, gyakran válnak munkanélkülivé, s szorulnak szociális segízésre. Az adott kisebbség a városon belül egyre inkább a legolcsóbb, legalacsonyabb lakbéreket kínáló negyedekbe szorul vissza. A kisebbség tömeges feltűnése (**invázió**) a szóbanforgó városrész(ek) lakáspiaci leértékelődéséhez vezet, a lakóépületek felújítása az alacsony lakberek folytán elmarad, romlik

a közbiztonság és a közszolgáltatások (pl. oktatás, egészségügy) színvonala. Mindez a magasabb státuszú népesség fokozatos elvándorlásához vezet. Egy idő után az etnikum tagjai magukra maradnak, kialakul a társadalmi összetartozást szimbolizáló és erősítő, a többségtől eltérő **szubkulúra**, s a gettó láthatatlan falai bezárulnak. Ma a **társadalmi kirekesztés** különböző megjelenési formái jelentik a fejlett államok nagyvárosainak egyik legfőbb problémáját.